

Rättegångsprotokoll angående tidelagsbrott

Sollentuna häradsrätt 14 november 1793

Samma Dag: Anmälde KronoLänsmannen Wälagtd Jacob Thunwall å ämbetes wägnar, sedan Parterne och Tings allmogen blifwit utwiste at efter det hos honom blifwit angifwit det tjenstedrängen wid Währsta kronoskatte hemman, Commissarien Lindgren tilhörigt, Swen Daniel Granstedt skall öfwat tidelag med et Stokreatur therstädes, så hade Thunvall nu för några dagar sedan låtit arrestera Granstedt och hos en Fjerdingsman honom bewaka, samt nu til Tinget afföra att undergå Ransakning.

I anledning häraf inkallades för Rätten bemälte Granstedt då Thunwall vidare berättade, at Commissarien Lindgrens Fru sielf skall hos Thunwall angifwit, at enligt hwad hennes tjenstefolck för henne omtalat, Granstedt skall nu i höst för kort tid sedan begådt förenämnde ohyggeliga gjerning med et Bryggaren Lindgren i Stockholm tilhörigt Stokreatur, som warit på utfordring til Währsta hemman afskickadt.

Granstedt åter, som fants wara liten til wäxten men efter utseende af tämmelig god kroppsstyrka, berättade det han war 20 år gammal född i Stockholm på ett Barnhus hwarifrån han, som icke hade någon kundskap om sina Föräldrar, blifwit, då han war 9 weckor gammal, utskickad på landet och upfostrad på Währsta hemman i detta Härad och Spånga Sokn, hos nu mera aflidne Bonden Jan Mattsson från hwilken Granstedt först under sidsta kriget afflyttat, ther han i 2^{ne} år gjordt tjenst såsom Trossdräng, och hwareffter sedan kriget war slutadt, han först tjänt hos Torparen Anders Ersson i Nyberg et år och sedermera hos Bonden Lars Larsson i Wällingby det påföljande året til sidstlidne Michaelis, då han åter afflyttat til Währsta hemman såsom dräng hos Commissarien Lindgren;

För öfrigit och hwad angick det brott hwarföre Granstedt nu tiltalades, så erkände wäl han, efter ärhållne tjenlige föreställningar, det han haft upsåt at begå tidelag, men nekade på det högsta, at han samma upsåt fullbordat, utan berättade: at en morgon för 14 dagar sedan då han warit i Stallet för at antsa Hästarne, hade den elaka tancken fallit honom in at begå tidelag med et ungt brunt men til wäxten stort Stokreatur i 4de året tilhörigt hans husbondes Son Bryggaren Lindgren, då för at denne gjerning wärkställa Granstedt tagit en Båskorg och wändt den up och ned bakföre Stokreaturet och uppå botten stigit up för at befrämja sin onda lusta; men som han icke räckt up til Stokreaturets födslolem, så hade han ofwan uppå korgen lagt en Säck, hwari något nässler, som skulle nyttjas til foder för Hästarne warit instoppade. På denne Säck hade åter Granstedt stigit up och ärnat knäppa up Byxorne och uttaga sin hemliga ting för at uti kreaturets födslolem insticka; men som Granstedt äntå icke räckt up til kreaturets födslolem, och han kort efter det han således på Säcken upklifwit fådt höra något buller, utan före Stalldörren, som stod på glänt, så hade han hastigt hoppat ned af korgen och fattat uti Säcken, samt derutur framtagit nässlor, då hans kamerat derwid i Stallet inkommit;

Bestridandes Granstedt enständigt, oagtd Rättens alfwarsamma föreställningar, at han fullbordat gjerningen, och at han hans födslolem i kreaturets warit instucken, eller at någon Sädflytning under detta hans försök, honom påkommit. Men Länsmannen Thunwall förmente at efter den berättelse han ärhållit, Granstedt werkeligen skall fullbordat gjerningen; hwadan ock Thunwall såsom wittne deröfwer sig åberopa tjenstedrängen wid Währsta Erik Ersson och Pigorne therstädes Fridrika Pärsdotter och Kaijsa Anders dotter, hwilken sidstnämnde nu likwäl icke tilstädes kommit deremot

anmärkte Granstedt, som emot Erik Ersson ej hade något jäf at anförä at begge ofwanbemälte Pigor woro hans owänner, och at the i detta mål warit både angifware och rygtes utspridare. Pigan Fridrika Pärsdotter häröfwer hörd, ärkände jämwäl at hon, som först skall blifwit warse i Stalldörren, at Granstedt hade för händer någon oloflig tillställning med Stokreaturet, hade för drängen Erik Ersson omtalat det hon sedt Granstedt begå tidelag och derföre anmodat Erik Ersson at at gå i Stallet och sådant förekomma; men at för öfrigit hafwa detta mål angifwit det nekade Fridrika Pärsdotter utan skall den andra Pigan Kaijsa hos matmodren Fru Lindgren sedermera berättat denne händelse för Fru Lindgren.

I anledning häräf och då Fridrika Pärsdotter således sjelf ärkändt, at hon för Erik Ersson först berättat och angifwit det brott hwarföre Granstedt nu tiltalas; altså kunde emot 17 Cap: 7. §.

RättegångsBalken, Härads Rätten icke tillåta at Fridrika Pärsdotter må i detta mål wittne bära; hwilket för Parterne mundteligen afsades och hwaruppå anstalt fogades at Pigan Kaijsa Ersdotter skulle inkallas.

Efter någon stunds förlopp instäldte sig äfwen Pigan Kaijsa Andersdotter och underrättad om det jäf som Granstedt emot henne anmälde, berättade och ärkände, at sedan hon wid ett annat och serskilt tilfälle blifwit warse genom Stalldörren at Granstedt haft för sig något försök at begå tidelag, så hade hon åtta dagar derefter för Fru Lindgren omtalat, at Granstedt sådan ogjering begådt, och i anledning hwaräf Fru Lindgren skickat bud til Länsmannen Thunwall och sådant för honom berättat. Af sådan grund och i anledning af detta Pigan Kaijsa Andersdotters ärkännande at hafwa brottet hos matmodren angifwit pröfwade Härads Rätten skjäligen förklara, at Pigan Kaijsa Andersdotter i detta mål icke kan för ojäfagtigt wittne anses.

Men drängen Erik Ersson förekallades deremot och med hand å bok aflade then wanliga wittnes Eden, warnades för mehnEd och berättade: at om morgonen d. 25te Octobr. ungefärligen klockan 8, hade Pigan Fridrika mött wittnet ute på gården och bedt wittnet gå til Stallet efter som der icke stod braf til utan Granstedt hade något ondt för sigt; hwarmed wittnet förstod at hon ment tidelag då wittnet genast gick dit men stadnade utan före dörren, som stod något öppen och hängde snett på öfer haken, och blef warse at Grandstedt ofwan uppå Bås korgen och en säck med istoppade nässlor, stod bakom det bruna Stokreaturet och juckade med nedknäppte byxor och undanwikit förskinn, så at wittnet tyckte det Granstedt werkeligen instack sin födslolem uti Stokreaturet, men då wittnet tog i dörren hoppade Granstedt ned af korgen och fattade uti nässelsäcken, som ungefärligen til hälften war upstoppad samt tog derutur foder, som han gaf Hästarne; hwarwid wittnet tilsade honom at han skulle agta sig för sådan gerning, men utan at Granstedt derå afgaf något swar; Tilläggandes wittnet, at Pigan Kaijsa Ersdotter åtta dagar förrut redan warnat wittnet och dess kamerat drängen Jan Mattsson, at the skulle agta Granstedt för Stallet, efter som hon den tiden blifwit warse, det Granstedt öfwat tidelag med detta Stokreatur som nu är i 4de året och tämmeligen stor til växten. Uppå Rättens tilfrågan til wittnet huru lång stund han utan före Stalldörren stod och såg uppå huru Granstedt föröfwade tidelagssynden?

Swarade först wittnet; at det under en fjerdedels tima besåg Granstedts upförande; men på Rättens föreställning huru wittnet så länge kunde betragta en så ohyggelig gjering fortfor wittnet at det endast war en half fjerdedel, och tillade sluteligen at han endast sedt därpå en liten smula, som orden föllo, och at wittnet genast wid första åsynen blifwit så förskräckt, och darrande, så at wittnet war på wägen at dåna och falla omkull. Wittnesmålet uplästes och widkändes;

hwarefter Granstedt oagtadt the alfwarsammaste föreställningar äntå enständigt fortfor uti sit nekande at hafwa fullbordat gjerningen, och anförde vidare till förklaring öfwer ofwanberörde wittnesmål, at han icke mindre om wittnet fäldt den utlåtelsen, at Granstedt skulle agta sig för sådan gierning, och nekade att han då ännu nedknäppt byxorne eller at han wid något annat tillfälle förrut öfwat tidelag eller försökt och haft upsåt, at detsamma wärkställa.

KronoLänsmannen Thunvall anförde derefter at han icke hade flere wittnen eller bewis at sig åberopa och och påstod at Granstedt måtte lagligen straffas. Sedan denna Ransakning för öfrigit blifwit upläst och ärkänd; Så tog HäradsRätten målet i öfwerwägende och afkunnade följande Utslag Ehuruwäl wittnet drängen Erik Ersson intygat, at drängen Sven Daniel Granstedt werkeligen utöfwat och fullbordat tidelag wid Währsta skattehemman med et Bryggaren Lindgren tilhörigt Stokreatur; dock likwäl och aldenstund, utom det at bemälte wittne warit ostadigt i sin berättelse, och sluteligen tillagt, at det wid första åsynen af Granstedts brott blifwit af häpenhet och räddhåga betagen, hwaraf äfwen sannolikt följa kan at wittnet inbillat sig hafwa sedt mera än wärkeligen förelupit; Granstedt enständigt nekat at hafwa fullbordat gjerningen, och endast friwilligt ärkändt, at han haft fullt upsåt att begå detta brott och i sådan afsigt en ställning af en upp och nedwänd Båskorg, och en ther ofwauppå uplagd Säck med istoppade nässlor åt sig tillagat; Fördenskull och då emot 17 Capitlet 33. och 36 §§ RättegångsBalken Granstedt således i så beskaffadt mål som detta icke kan dömas såsom then ther tidelags synden fullbordat, pröfwar likwäl i förmågo af 10 Capitlet 2. §. MissgärningssBalken och Kongliga brefwet til Swea HofRätt d. 28de Maji 1752, HäradsRätten rättwist, det skall han Granstedt för det han haft upsåt och warit beredd at en sådan styggelse utöfwa, straffas med et halft års fästningsarbete i hallsjärn, och til den ändan, sedan hallsjärnet här i reten blifwit honom påslagit, försändas til Waxholms Fästning at ther til sådant arbete hållas. Dock warder thenne Ransakning och utslag Konglige Majj^{ts}, och Riksens Högloflige Swea HofRätts vidare pröfning i ödmiukhet underställd och Granstedt emedlertid til Smedjegårdshäcktet införpassad.

Källa: Stockholms stadsarkiv, Sollentuna häradsrätt A1A: 6